

VIHREIDEN YMPÄRISTÖOHJELMA

Hyväksytty puoluevaltuuskunnan kokouksessa 3.4.2011. <http://www.vihreat.fi/node/6744>

Johdanto

Vihreiden tavoitteena on luoda ekologisesti kestävä yhteiskunta, jossa talous ja muu ihmistoiminta sopeutetaan planeetan kestävyyn rajoihin. Vihreät esittävät, että luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen pysäytetään Suomessa vuoteen 2020 mennessä ja ilmastomuutoksen hillitsemiseksi kotimaisia ilmastopäästöjä leikataan 40 prosenttia vuoteen 2020 mennessä vuoden 1990 tasosta.

Vaikka ympäristönsuojelusta on viime vuosina tullut yhä tärkeämpi osa yhteiskuntien toimintaa, ihmiskunnan tuottamat ympäristöongelmat ovat samaan aikaan kärjistyneet. Nyt kasvihuonepäästöjen aiheuttaman ilmastomuutoksen pelätään voivan laukaista maapallolla peruuttamattomia katastrofaalisia muutoksia, kuten megakuivuuksia, laajoja metsätuhoja ja mannerjäätiköiden laajan sulamisen. Lisäksi ilmakehään kertynyt ylimääräinen hiilidioksidi happamoittaa meriä, mikä uhkaa muun muassa korallien tulevaisuutta. Samaa aikaan luonnon monimuotoisuuden hupeneminen jatkuu muistakin syistä, vaikka se piti kansainvälisten suojelutavoitteiden mukaan ainakin Euroopassa pysäyttää vuoteen 2010 mennessä.

Myös Suomen luonto tarvitsee puolustajaa. Jo puolet maamme luontotyypeistä ja kymmenesosa lajeista on uhanalaisia. Etelä-Suomessa metsistä on suojeltu vain pari prosenttia ja saimaannorppa on välittömässä vaarassa kuolla sukupuuttoon. Itämeren heikko tila on puolestaan herättänyt ymmärtämään, että vesiekosysteemienkin kestävyydellä on rajansa, eikä meriä voi enää kohdella kuin äärettöminä ja pohjattomina kaatopaikkoina.

Vihreiden mielestä uutta ekologisesti kestävää taloutta ja yhteiskuntaa on luotava säännöksillä, taloudellisilla kannusteilla, paremmalla tiedottamisella ja tukirakenteilla. Vihreät esimerkiksi kannattaa ympäristö- ja energiaverotuksen kiristämistä Suomessa miljardilla eurolla vuoteen 2015 mennessä siten, että samalla huolehditaan riittävistä tulonsiirroista ja veronkevennyksistä pienituloisille.

Ympäristön tilan kohentumisen rinnalla ekologisesti kestävä yhteiskunta tuottaa uudenlaista teknologiaa ja työpaikkoja, jotka syntyvät esimerkiksi kestävään energiantuotantoon ja -käyttöön, luonnonvarojen säästävään teknologiaan ja kierrätykseen. Ympäristöystävällisillä investoinneilla on myös mahdollista luoda talouskasvua ja vähentää riippuvuutta kriittisistä luonnonvaroista. Toisaalta Suomen kansantaloudessa tulee varautua päästöjen ja luonnonvarojen kulutuksen laskemiseen kestäväälle tasolle. Talouden riippuvuutta materiaalisesta kasvusta pitää vähentää ja yhteiskunnassa on siirryttävä uudenlaiseen kohtuutalouteen.

Monesti kulutuksen lisääntyminen tekee tyhjäksi tuotannossa aikaansaadut teknologiset parannukset. Siksi myös kulutukseen vaikuttaminen on olennaista. Noin kolme neljäsosaa kulutuksen ympäristövaikutuksista muodostuu hyvin arkisilla sektoreilla: asumisessa, liikkumisessa ja ruuan kulutuksessa. Keskeistä on se, paljonko ja minkälaista energiaa asunto kuluttaa, liikutaanko arkimatkat yksityisautolla vai jalan tai pyörällä, ja mikä on eläinperäisten tuotteiden osuus ruokavaliosta.

Lisäksi ekologisesti kestävässä taloudessa vältetään vääristyneiden rakenteiden aiheuttamaa tarpeetonta kulutusta: Yhdyskuntasuunnittelun avulla vähennetään ympäristöä rasittavia ajomatkoja. Energiayritykset tarjoavat asiakkailleen energiansäästöpalveluja. Materiaalivirtojen osalta tavoitteena on kehdosta kehtoon -ajattelu, jossa lopulta elinkaarensa päähän tullut tuote kierrätetään uuden tuotteen materiaaliksi. Luonnonvarojen, kuten energian ja veden, käyttö minimoidaan materiaalikiertojen kaikissa vaiheissa.

Vihreät katsoo, että monimuotoinen ja hyvinvoiva luonto on, paitsi itseisarvo, myös kaiken inhimillisen toiminnan ja talouden perusta. Tätä näkökulmaa korostaa niin sanottu ekosysteemipalveluajattelu, joka muistuttaa ekosysteemien tuottavan meille erilaisia palveluja kuten ravintoa, rakennusmateriaaleja, puhdasta ilmaa ja elämyksiä. Luonnon palveluiden menettäminen tarkoittaaakin usein mittavia taloudellisia kustannuksia, jos esimerkiksi pohjavettä tai vaikkapa hyönteisten ja lintujen tuottamia kasvien pölytyspalveluja ei enää olekaan saatavilla. Pahimmillaan ekosysteemien romahtaminen johtaa laajojen alueiden muuttumiseen elinkelvottomiksi.

Ilmastomuutoksen eteneminen puolestaan korostaa mahdollisimman laajan ja yhtenäisenä jatkuvan luonnonsuojelualueverkoston tarvetta ja merkitystä. Ilman sitä teiden, rakennusten ja muun käsittelyn pirstomassa ympäristössä monien eliölajien siirtyminen muuttuvien ilmastovyöhykkeiden mukana on vaikeaa, ellei mahdotonta. Lisäksi Vihreiden tavoite on, että nykyisten sukupolvien lastenlapsillakin olisi mahdollisuus myönteisiin luontoelämyksiin. Tähänkin tarvitaan kansallispuistoja ja kaupunkimetsiä.

Ekologisesti kestävä yhteiskunnan luomiseksi sekä monimuotoisten ekosysteemipalveluiden turvaamiseksi tarvitaan sektorirajat ylittävää luonnonsuojelua, joka vaikuttaa maa- ja metsätaloudessa, kalastuksessa ja energiapolitiikassa. Jotta luonnon etua voidaan puolustaa monilla eri kentillä, tarvitaan vahvaa, itsenäistä ja monipuolista ympäristöhallintoa. Lisäksi tarvitaan päättäväistä politiikkaa, riittäviä resursseja ja selkeitä tavoitteita.

OSA I Ekosysteemien varassa

Metsät

Suomen metsät yksipuolistuvat huolestuttavaa vauhtia. Niitä käytetään teollisen tuotannon tarpeisiin ja ne muuttuvat monille alkuperäisille eläin- ja kasvilajeilleen elinkelvottomiksi ympäristöiksi. Vihreiden tavoitteena on taata riittävä elintila kaikelle alkuperäiselle metsäluonnolle. On kestäväntöntä lähteä siitä ajatuksesta että Suomen metsätalous romahtaa ellei metsiä hoideta kuten peltoja, maa kääntäen ja kannot maasta kisko. Metsillä on muitakin arvoja kuin metsien hakkuista syntyvä taloushyöty. Metsät tarjoavat monenlaisia ekosysteemipalveluita kaikille, kuten marjoja, sieniä ja mahdollisuuksia virkistäytymiseen.

Suomen lähes kaikki metsät on hakattu ainakin kertaalleen. Vanhan metsän lajiston suojelemiseksi viimeiset luonnonmetsien sirpaleet on säästettävä hakkuilta. Monet nykyiset metsiensuojelualueet ovat liian pieniä metsälajiston säilymisen kannalta. Siksi suojelualueita on laajennettava ja samalla on kiinnitettävä huomiota ekologisten yhteyksien säilymiseen eri suojelualueiden välillä. Tutkimuksin on osoitettu että vähintään 10 prosentin suojelupinta-ala turvaa harvinaistenkin metsälajien säilymistä. Pohjois-Suomen laajat suojelualueet eivät turvaa Etelä-Suomen metsälajeja.

Metsien hakkuista ja uudistamisesta on säädetty metsälaisissa. Nykyisen metsälain tavoitteena on puuntuotannon maksimointi teollisuuden tarpeisiin ja laki rajoittaa myös metsienkäsitteilyn vaihtoehtoja.

- Suomen jäljellä olevat luonnontilaiset ja niiden kaltaiset metsät on säilytettävä. Täydennetään nykyisiä metsiensuojelualueita Metsähallituksen hallinnoimilla mailla.
- Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman Metson (2011–2020) rahoitus nostetaan ensi vaalikaudella 100 miljoonaan euroon vuodessa, jotta ohjelmassa asetetun 96 000 hehtaarin suojelutavoitteen toteutuminen varmistetaan.
- Mahdollistetaan yhtiöiden, kuntien ja muiden yhteisöjen osallistuminen Metso-ohjelmaan, joka on suunnattu vain yksityisille metsänomistajille. Jatketaan yhteisöjen omistuksessa olevien metsien inventointiin haettavaa rahoitusta.
- Metson suojelutavoitteiden toteuduttua Etelä-Suomen metsämaasta on suojeltu noin kolme prosenttia. Pitkän aikavälin tavoitteena tulee olla monimuotoisuuden paremmin turvaava kymmenen prosentin suojeluaste.
- Laajennetaan luonnonsuojelulain tavoitesäännöstä (metsälain 1 §) koskemaan elinympäristöjen kytkeytyneisyyden huomioon ottamista ja ekosysteemipalvelujen ylläpitoa.
- Suojelualueiden kytkeytyneisyyden parantamiseksi Metso-ohjelman suojelualueiden hankintaa keskitetään elinkeino-,

liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY-keskukset) alueellisesti ennalta valitsemille, arvokkaiksi tunnetuille painopistealueille.

- Metsälain kokonaisuudistus toteutetaan siten, että metsänhoito on ekologisesti kestävä ja monimuotoisuutta säilyttävää. Maanomistajille turvataan aito mahdollisuus päättää mitä arvoja hän metsänhoidossa haluaa suosia, esimerkkinä avohakkuuton metsänhoito. Uudistuksessa otetaan myös lähempään tarkasteluun, miten metsäojitusten aiheuttamia vahinkoja pienvesistöille voisi vähentää.
- Metsänhoitopalvelut on avattava kilpailulle, jotta metsänhoitoyhdistysten monopoliasema neuvonnassa ja metsänhoitomaksun keräämisessä poistuu. Avoimessa julkisessa hallinnossa toimijan ja valvojan roolit on erotettava toisistaan.
- Valtion metsäkeskusten keräämän metsätietojärjestelmän tiedot on vapautettava avoimesti kaikkien saataville. Metsätieto on kerätty julkisin varoin, joten tiedon tulee olla yhteiskunnan, erityisesti ympäristöhallinnon ja tutkijoiden hyödynnettävissä.
- Arvokkaiden kohteiden säilymisen ja metsälain noudattamisen seuranta on siirrettävä metsäkeskuksilta riippumattoman arvioijan, esim. alueellisen ympäristöviranomaisen tehtäväksi.
- Energiapuun ja biomassan korjuulle metsistä on luotava Euroopan unionin laajuiset kestävyyskriteerit.

Suot

Suuri osa soistamme on muutettu alkuperäisille suon kasveille ja eläimille kelpaamattomaksi. Jäljellä olevat pilaamattomat suot tulee säästää ja osa ojitetuista palauttaa mahdollisimman lähelle alkuperäistä luonnontilaa.

Kun ojitettu suo kuivuu, sen turvekerros alkaa maata ja ilmaan vapautuu hiilidioksidia. Turpeen hajoaminen jatkuu suomailta vuosikymmeniä ojituksen jälkeen. Esimerkiksi 1960- ja 1970-luvuilla ojitetut suot tuottavat edelleen valtavia määriä hiilidioksidia ilmakehään. Ojitetuilla soilla turpeen maatumisesta syntyvät hiilidioksidipäästöt ovat uusimpien tutkimusten mukaan niin suuret, että ne uhkaavat mitätöidä suurelta osin metsiemme kasvusta syntyvän hiilidioksidin nielun.

Luonnontilainen vettyvä suo sitoo hiiltä ja hillitsee siten ilmastonmuutosta. Soiden ennallistaminen eli suon vesitalouden palauttaminen luonnontilaan ojia tukkimalla saa suon jälleen vettymään ja muuttumaan hiilenlähteestä hiilinieluksi.

Suomen soista on yli puolet muutettu metsiksi, pelloiksi, tekoaltaiksi ja turvetuotantoalueiksi. Siksi monet soiden lajit ovat uhanalaisia. Turvetuotannon laajentuminen uhkaa vielä lukuisia luonnontilaisia ja niiden kaltaisia ojitamattomia soita.

Soidensuojeluohjelmissa määritellään ne luonnontilaiset tai niiden kaltaiset suot, jotka ainakin tulee

säilyttää. Soiden reunat, joissa kangasmaa vaihtuu suoksi, ovat omanlaisiaan elinympäristöjä, joita myös tulee suojella. Soiden reunojen ojitukset estävät sadevesiä valumasta kangasmailta soille, jolloin suot kuivuvat.

- Turpeen tuotannolle ja poltolle asetetut julkiset tuet poistetaan ja turpeen vero nostetaan asteittain vastaamaan sen päästöjä. Turpeen käytöstä polttoaineena luovutaan asteittain.
- Suoluontoa muuttavat toimet ja turpeen tuotanto rajoitetaan jo ojitetuille ja luontoarvonsa jo menettäneille kohteille. Varmistetaan lainsäädännön keinoin, että luonnontilaisten ja luonnontilaisen kaltaisten ojittamattomien soiden ottaminen turvetuotantoon lopetetaan.
- Ympäristönsuojeluasetuksesta poistetaan turpeenottoa koskevan ympäristöluvan 10 hehtaarin alaraja, jolloin kaikesta turpeennostosta tulee luvanvaraista.
- Soidensuojelua kehitetään laatimalla soidensuojeluverkoston täydentämisohjelma.
- Reuna-alueidensa ojituksen vuoksi alun perin puutteellisesti rajattujen suojelusoiden alueita laajennetaan reunoiltaan. Uusien rajausten tuottama lisäsuojelun tarve on nykyisellään muutamia tuhansia hehtaareita.
- Vapon omistuksessa olevat tai vuokraamat luonnontilaisen kaltaiset suoalueet siirretään Metsähallituksen hallintaan.
- Turpeennosto levittää orgaanista ainesta, joka pilaa vesistöjä. Lainsäädännöllä laitetaan turveteollisuus maksamaan vesistöjen kunnostusten kustannuksia. Laajennetaan ryhmäkannemenettely koskemaan vesistöjen pilaamista.
- Ennallistetut ojitetut suot toimivat hiilinieluina. Samalla palautuvat soiden luonnolliset ekosysteemipalvelut. Laaditaan hallituskauden alussa suoluonnon ennallistamisen rahoitus- ja toimenpideohjelma, jolla vähennetään ojitettujen turvemaiden aiheuttamaa ilmastokuormitusta. Ensivaiheessa ennallistetaan valtionmaiden suojelualueilla 5 000 hehtaaria metsäojitettuja soita vuoteen 2016 mennessä. Pitkän aikavälin tavoitteeksi asetetaan ennallistaa 500 000 hehtaaria metsäojitettuja turvemaita, mikä on 10 % Suomen ojitetuista soista.

- Turvemaiden raivaus pelloksi lopetetaan.

Maatalous ja vesistöt

Suomen on hoidettava oma osuutensa Itämeren suojelussa ja toimittava aktiivisesti sitovien ravinnepestäjätoimien aikaan saamiseksi koko Itämeren valuma-alueelle.

Maatalous on suurin yksittäinen Itämeren ravinnekuormittaja ja yhdyskuntajätevesien puhdistuksen tehostuessa sen suhteellinen merkitys edelleen kasvaa. Kyse on myös tasapuolisuudesta. Todellisten tulosten saavuttamiseksi kaikkien rehevöitymistä aiheuttavien toimijoiden on osallistuttava yhteisiin talkoisiin vesiensuojelun tehostamiseksi.

Nykyisellään maatalouden ympäristötukea saa 91 % viljelijöistä ja 94 % käytössä olevasta maatalousmaasta on mukana ympäristötukijärjestelmässä. Vuosittain maksettavasta 300 miljoonasta eurosta noin 40 miljoonaa euroa maksetaan erityistukia ja loput perus- ja lisätoimenpiteiden tukea. Valitettavasti ympäristötukeen sijoitetulla rahalla ei ole saatu vastaavaa vähennystä ravinnepestäjätoimissa. Ympäristötuki onkin alkuperäisen tarkoituksensa vastaisesti jäänyt käytännössä pelkäksi maatalouden elinkeinotueksi.

Maatalouden ympäristötuki on kohdennettava uudelleen. Paras ratkaisu on kohdentaa tuet maantieteellisesti ja tilatasolla kaikista kuormittavimmille alueille ja lohkoille. Tämä tarkoittaa käytännössä isoja muutoksia ympäristötuen rakenteeseen. Jatkossa perus- ja lisätoimenpiteiden osuuden pitää pienetä ja kohdennettujen erityistukien osuus kasvaa. Tällöin entistä pienempi joukko viljelijöitä saa paikallisista olosuhteista johtuvaa korkeampaa ympäristötukea.

Vesistönsuojelussa tehokkaaksi havaitut keinot ovat itse asiassa pääosin yksinkertaisia, yleisluonteisia ympäristötoimia: vähennetään lannoitusta ja peltojen muokkausta eri tavoin, ylläpidetään kasvipeitettä talviaikaan, lisätään viljelykiertoa ja pysyviä laitumia. Pelloilla tehtäviä toimia täydentävät erilaiset suojavyöhykkeet ja kosteikot. Viljelymaan eroosiota ja pintavaluntaa on vähennettävä erityisesti kaltevilla, vesistöihin ja ojiin rajoittuvilla pelloilla.

- Maatalouden ympäristötuki kohdennetaan alueellisesti ja tilatasolla kaikista kuormittavimmille alueille ja lohkoille. Ympäristötuen rakennetta muutetaan siten, että perus- ja lisätoimenpiteiden osuus pienenee ja erityistukien osuus kasvaa. Alueellisesti ympäristötuki suunnataan vesiensuojelullisiin ja vesien tilaan liittyvin perustein, jotka pohjautuvat EU:n vesipuitedirektiivin mukaiseen vesien tilan luokitteluun ja vesienhoitosuunnitelmiin. Tilakohtaisesti tuki kohdennetaan vesiensuojelullisesti riskiherkimmille lohkoille. Apuna käytetään tutkimustietoa.
- Kehitetään maatalouden ympäristötuen ja ei-tuotannollisten investointitukien ehtoja siten, että ne kannustavat entistä paremmin perinnebiotooppien hoitoon ja parantavat kohteiden hoidon laatua.
- Luodaan maatalouden ympäristötuen rinnalle kansallinen tukijärjestelmä, jolla tuetaan muiden kuin viljelijöiden tekemää perinnebiotooppien kunnostusta ja hoitoa. Näin saadaan hoidettujen perinnebiotooppien pinta-ala kaksinkertaistettua 60 000 hehtaariin.
- Luomutuotannon lisääminen otetaan Suomen

maatalouspolitiikan strategiseksi tavoitteeksi. Luomutuotannon määrä nostetaan 25 %:iin kokonaistuotannosta vuoteen 2020 mennessä. Vauhditetaan luomutuotantoa muun muassa asettamalla tavoite, että julkisissa keittiöissä neljännes ravinnosta olisi luomua.

- Eläintuotannon tukia vähennetään ja sidotaan ne ympäristön ja eläinten hyvinvointiin liittyviin kriteereihin. Keinotekoisesti halpojen eläintuotteiden tuotanto tulee lopettaa.
- Kotieläintilojen lannankierto pyritään saamaan kestäväksi. Lannan liukoinen tyyppi ja kokonaisfosfori otetaan kokonaan huomioon laskettaessa lannan ravinteita ympäristötukien lannoitusmäärissä. Lannan syyslevitys pelloille lopetetaan huuhtoumien vähentämiseksi. Karjatiloja kannustetaan toimittamaan lanta ensisijaisesti paikallisiin biokaasuvoimaloihin.
- Kalankasvatuksessa syntyvät ravinnepäästöt on minimoitava. Optimoidaan kalanrehun koostumusta ja ruokintajärjestelmiä. Lisätään umpikasseja ja muita kasvatusmenetelmiä, jotka mekaanisesti vähentävät vesistöön joutuvaa ravinnekuormitusta.
- Fosfaattia sisältävien pesuaineiden käyttö kielletään Suomessa.
- Suomen öljyn ja kemikaalien torjuntavalmiutta nostetaan. Rannikko- ja avomeriöljyntorjuntaan taataan riittävät varat vastaamaan öljykuljetusten määrän lisääntymistä Suomenlahdella.
- Pidemmällä aikavälillä maataloustuissa on siirryttävä kaiken tuotannon kattavaan "saastuttaja maksaa"-periaatteeseen, jossa tuottajille maksetaan perustulon tapaista perustukea. Vastaavasti saastuttavista tuotantotavoista joutuu maksamaan.

FOSFORI

Fosfori on nopeasti hupeneva uusiutumaton luonnonvara, joka on välttämätön ravinnontuotannolle. Nyt vain noin 3 % jätevedenpuhdistamojen lietteen fosforista hyödynnetään uudelleen maataloudessa, kun loput lietteestä käytetään pääasiassa viherrakentamiseen. Jotta maatalouden tarpeisiin ei tarvitsisi jatkuvasti kaivaa uutta fosforia, sen kierto on saatava suljetummaksi. Nykyvauhdilla Suomen fosforikaivokset ehtyvät noin 25 vuodessa.

Fosforia sisältävät jätevedet on nähtävä resurssina eikä jätteenä, josta on päästävä eroon. Lisäksi jätevedenpuhdistusmenetelmiä on muutettava niin, että fosfori poistetaan ensisijaisesti kasveille helposti

hyödynnettävässä muodossa. Nykyiset saostusmenetelmät sitovat fosforin muotoon, joka on kasveille vaikeasti hyödynnettävä. Vaikealiukoiseen muotoon pitäisi saostaa vain se jäännös, jota ei saada muilla keinoin vedestä pois. Biologisia puhdistusmenetelmiä on kehitettävä edelleen paremmin ravinteiden kierrätykseen soveltuviksi.

Uhanalaiset lajit ja luontotyypit

Uhanalaisten lajien ja luontotyyppien suojelun tehostaminen on välttämätöntä, kun pyritään pysäyttämään luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen maassamme. Luonnon monimuotoisuus voidaan ajatella vaikkapa eräänlaisena ekosysteemitason vakuutuksena, joka turvaa perustoiminnot ympäristön muuttuessa. Mitä rajumpia ympäristön muutokset ovat ja mitä alhaisempi monimuotoisuuden lähtötaso on, sitä heppoisempi tuo vakuutus on ja uhka ekosysteemin järkeymiselle on vastaavasti suurempi.

Suomen luontotyyppien uhanalaisuus arvioitiin ensimmäistä kertaa vuonna 2008. Uhanalaisuuden arvioinnissa olivat mukana kaikki Suomen luontaisesti syntyneet luontotyypit sekä perinteisen karjatalouden luomat perinnebiotoopit. Luontotyypeistä uhanalaisiksi arvioitiin koko maassa 51 %. Arvioituilla luontotyypeillä yleisimmin mainittu uhanalaistumisen syy on metsien uudistamis- ja hoitotoimet. Ne vaikuttavat luontotyyppien laatuun etenkin metsissä, soilla ja pienvesissä. Merkittäviä syitä ovat myös ojitus, yleensä jo kauan sitten tapahtunut pellonraivaus sekä vesirakentaminen.

Lajistostamme on uhanalaisia 10,5 %. Lajien uhanalaistuminen on jatkunut viimeisen vuosikymmenen ajan. Kaikkein eniten uhanalaisia lajeja on metsissä ja perinneympäristöissä kuten niityillä ja kedoilla. Myös monet metsästettävät riistalajit ovat uusimman arvion mukaan uhanalaisia.

Kaikista uhanalaisimpien kasvi- ja eläinlajien turvaamiseksi tarvitaan elinympäristöjen suojelun lisäksi nykyistä yksityiskohtaisempia ja tehokkaampia toimia. Tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen pysäyttäminen vuoteen 2020 mennessä.

Suurpedot kuuluvat Suomen luontoon. Noin sadan viime vuoden aikana suurpetoja vainottiin. Tällöin totuttiin siihen, että metsissämme pedot ovat harvinaisia. Nyt meidän tulee tottua elämään Suomessa, jossa myös suurpedoilla on oma paikkansa. Se on haasteellista mutta mahdollista. Viranomaisten on lisättävä valistusta ja asiallista keskustelua petokysymyksistä paikallisten asukkaiden kanssa. Petokorvaukset on suoritettava viivyttämättä ja selkein perustein.

- Suomen eliölajien uhanalaisarvioinnin tulosten perusteella laaditaan toimenpideohjelma lajien suojelun tehostamiseksi ja turvataan sille rahoitus. Uhanalaisten lajien suojeluun lisätään 3 miljoonaa euroa vuodessa.
- Suomen uhanalaisten luontotyyppien selvityksen tulosten perusteella toteutetaan luontotyyppien suojelun toimintaohjelma ja turvataan ohjelman rahoitus.
- Saimaannorpalle valmistellaan lajikohtainen elvytysuunnitelma.
- Saimaannorppaa suojellaan keväisellä verkkokalastuskiellolla ja kalastuksen rajoitukset siirretään luonnonsuojelulakiin. Keväinen verkkokalastus on saimaannorpan suurin välitön uhka. Vapaaehtoiset kalastusrajoitukset ovat kallis suojelukeino, erityisesti kun kyse on ensisijaisesti vapaa-ajan kalastuksesta.
- Itämeren lohen sekakantakalastus lopetetaan toistaiseksi meressä ja villiä lohta pyydetään yksinomaan joissa, missä kalastusta voidaan rajoittaa kantakohtaisesti.

- Tehostetaan toimia vaelluskalojen kulkureittien palauttamiseksi entisiin lohijokiimme. Koska uusin tutkimus osoittaa että uomien kunnostamisesta ei ole hyötyä jos vedenlaatu on heikko, on samalla tehostettava metsätalouden ja turvetuotannon vesiensuojelua kiintoaineksen vähentämiseksi.
- Kalastuslaki uudistetaan siten, että turvataan luonnon monimuotoisuuden säilyminen ja nykyisen kaltainen virkistyskalastus.
- Liikenneväylät katkovat eläinten perinteiset kulkureitit ja pirstovat niiden elinpiirit. Kun uusia liikenneväyliä rakennetaan, on selvitettävä eläinten kulkureitit ja rakennettava tarvittavat yli- ja alikulkukäytävät. Nykyisille väylille rakennetaan lisää ylitys- ja alituspaikkoja eläimille tärkeimpien ekologisten käytävien palauttamiseksi. Kulkuyhteyksien rakentaminen turvaa sekä eläinten liikkumisen että vähentää liikenneonnettomuuksia eläinten kanssa.
- Vesilintujen kevätmetsästys kielletään. Kestävä metsästys tarkoittaa sitä, että metsästetään vain syksyisin kuluneen kesän "tuottoa".
- Merimetsojen aktiivisesta vähentämisestä luovutaan ja poikkeuslupia annetaan vain kun on osoitettu merkittäviä haittoja. Merimetsä on Suomen alkuperäinen laji ja sen aiheeton vaino on lopetettava.
- Suomen suurpetopolitiikan onnistumisesta tehdään kokonaisarvio. Suomen susikannan tavoitekokoksi otetaan 500 yksilöä. Susiaitojen rakentamista ja laumanvartijakoirien hankintaa tuetaan. Vastuuta ongelmajätkien poistamisesta tarkennetaan viranomaisien ja metsästysseurojen välillä.
- Suurpetojen aiheuttamien porovahinkojen korvausjärjestelmä muutetaan lisääntymiseen perustuvaksi ja reviiripohjaiseksi kuten maakotkan kohdalla on jo tehty. Poronhoidon tulevaisuus ja poronhoitoalueen luonnon monimuotoisuus on turvattava. Laidunten laadun ja määrän ongelmat suhteessa eloporojen määrään on ratkaistava.
- Salametsästyksen rangaistuskäytäntöjä kovennetaan ja törkeä metsästysrikos lisätään rikoslakiin. Lisätään poliisien

ja syyttäjien koulutusta luonnonsuojelurikosten tunnistamiseen.

- hanalaisten riistalajien, kuten monien vesilintujen, metsästystä rajoitetaan.
- Haitallisten vieraslajien torjumiseksi ratifioidaan ja toimeenpannaan painolastivesisopimus mahdollisimman nopeasti.

VIERASLAJIT

Ilmaston muuttuessa Suomeen kulkeutuu tai siirtyy omin voimin uusia lajeja muualta Euraasiasta, missä useimmat niistä elävät yhdessä samoissa ekosysteemeissä Suomessa jo esiintyvien lajien kanssa. Ihminen on lisäksi tuonut Suomen luontoon ns. vieraslajeja hyvin kaukaa sekä tietoisesti että tahattomasti. Esimerkiksi Itämereen vieraslajeja kulkeutuu meriliikenteen painolastivesien mukana.

Osa vieraslajeista kilpailee voimakkaasti alueen alkuperäisten lajien kanssa ravinnosta ja elintilasta. Joidenkin vieraslajien onkin tutkimuksin osoitettu merkittävästi vähentävän alkuperäisten lajiemme runsautta.

Esimerkiksi kurtturehitys levittäytyy hiekkarannoille ja jättipalsami lehtoihin. Jättiputkien kasvupaikoilla on palovammavaaran vuoksi jopa ihmisillekin vaarallista liikkuu. Minkki ja supikoira puolestaan verottavat lintujen lisääntymistä.

Lisää toimenpiteitä tarvitaan puutarhoissa kasvatettavien, mutta luontoon päästessään aggressiivisesti leviävien tuontikasvilajien käytön vähentämiseksi. Haitallisimmille puutarhakasvilajeille on syytä asettaa tuonti- ja viljelykielto. Kansallisen vieraslajistrategian valmistuttua strategian tavoitteet on saatava pikaisesti lainsäädännön osaksi konkreettisella toimenpideohjelmalla.

Luonnonsuojelualueverkosto

Yksittäisten tärkeiden suojelutoimien ja -alueiden lisäksi tarvitaan koko valtakunnan kattava kokonaiskuva ympäristöstämme. Heikoimmin tunnetut luontoarvot on tutkittava ja yhteydet suojelualueilta toisille varmistettava, jotta eläinten oma leviäminen olisi mahdollista.

Etelä-Suomen suojelualueet ovat liiaksi toisistaan erillään, hajanaisia ja pieniä sirpaleita turvatakseen tuleville sukupolville monimuotoisen luonnon. Suuremmat suojelualueet ja lajien siirtymisen alueelta toiselle mahdollistavat ”reitit” auttavat kotimaista lajistoa sopeutumaan uusiin olosuhteisiin myös ilmaston muuttuessa.

Rannikkovesissämme on monimuotoinen meriluonto niin rannoilla kuin pinnan alla. Jotta merialueiden taloudellinen hyödyntäminen mm. tuulivoimaan ja merihiekanottoon olisi kestävä, meidän tulee tuntea myös pinnanalainen luonto. Siten luonnoltaan arvokkaimmat kohteet voidaan säilyttää kuten maa-alueillakin.

Suojelualueet ovat yhteistä kansallisomaisuuttamme. Niissä suojellaan arvokkainta suomalaista luontoa. Ne ovat samalla virkistystien lähteitä ja osa Suomen matkailun maakuva. Ne ovat investointi, jota on hoidettava hyvin niiden arvon säilyttämiseksi. Luonnon näkeminen sekä luonnossa oleminen ja liikkuminen edistävät terveyttä. Erityisesti kaupungeissa ja kasvavissa taajamissa pitää turvata mahdollisuus päästä luontoon. Ulkoilulaki on yli 30 vuotta vanha ja se tulee uudistaa 2000-luvulle.

- Käynnistetään Suomen ekologisten yhteyksien kartoitus.
- Etelä-Suomeen perustettuja valtion suojelualueita laajennetaan ja niiden välisten ekologisten yhteyksien parantaminen otetaan huomioon uusien suojelualueiden kohdennuksessa.

- Meriluonnon suojelun tason parantamiseksi selvitetään uusien kansallispuistojen perustamista merialueille. Suojelun on perustuttava meriluonnon inventointitietoihin.
- Vedenalaisen meriluonnon inventointiohjelman VELMU:n rahoitusta lisätään 4 miljoonalla eurolla vuodessa, jotta vuoteen 2016 mennessä saadaan riittävä yleiskuva merialueiden luontotyypeistä. Alueidenkäytön suunnittelun rajausta laajennetaan käsittelemään myös merialueiden vedenalaista luontoa.
- Suojelualueiden hoidon rahoitusta nostetaan 20 miljoonaa euroa vuodessa.
- Sipoonkorven kansallispuistoa laajennetaan ensimmäiseksi sisämaasta merelle asti jatkuvaksi kansallispuistoksi. Toteutetaan Tammisaaren kansallispuiston laajennus. Perustetaan Napapiirin ja Inarin retkeilyalueet ulkoilulain mukaisiksi retkeilyalueiksi.
- Vanhentunut ulkoilulaki ajanmukaistetaan tukemaan paremmin kasvavien kaupunkiseutujen ulkoilu- ja virkistystoimintaa.

LUONTOMATKAILU

Suomen matkailun vetovoima on puhdas erämainen luonto. Luontomatkailu on yhä suosittu vapaa-ajanvietettä. Matkailu voi olla myös hyväksi ympäristölle. Matkailun tuoman taloudellisen hyvinvoinnin perusteella on mm. pystytty suojelemaan arvokkaita luonto- ja kulttuuriperintökohteita niin kehitysmaissa kuin teollisuusmaissakin. Suomessakin kansallispuistomatkailu tuo hyötyjä paikallistalouteen.

Hyvä matkailuympäristö on vetovoimatekijä. Suojelualueiden luontoarvojen ja vetovoimaisuuden säilyminen onkin tärkeä edellytys luontomatkailulle. Metsähallituksen luontopalveluilla on keskeinen rooli kestävän luontomatkailun kehittämisessä niin suojelualueilla kuin yleisemminkin ja sen resurssien riittävyys on ensiarvoisen tärkeää.

Matkailu edellyttää aina liikkumista ja matkustamisen ympäristövaikutusten vähentäminen onkin suurin haaste. Myös lähimatkailun vetovoimaa tulisi kyetä kasvattamaan. Suomessa tämä tarkoittaa palvelujen kehittämistä niin, että ympärivuotinen matkailu on houkuttelevaa ja käypä vaihtoehto etelänmatkalle.

OSA II Ekologisesti kestävä yhteiskunta

Ilmastonmuutoksen hillintä

Ihmisen aiheuttaman ilmastonmuutoksen pysäyttäminen on ihmiskunnan suurin haaste. Vaarallisen ilmastonmuutoksen välttämiseksi maapallon lämpeneminen pitäisi pysäyttää kahteen asteeseen esiteolliseen aikaan verrattuna. Tavoitteen saavuttamiseksi globaaleja ilmastopäästöjä on leikattava noin 90 prosenttia mahdollisimman nopeasti ja päästöt on saatava vähenemään vuoteen 2015 mennessä.

Suomen kaltaisissa vauraissa teollisuusmaissa päästöjä pitää vähentää 30–40 prosenttia jo vuoteen 2020 mennessä ja vuoteen 2050 mennessä päästöjä on vähennettävä 90–95 %. Tämä on haasteellista, mutta tutkimusten mukaan mahdollista.

Pitkällä aikavälillä teollisuusmaiden on pyrittävä kokonaan hiilineutraaleiksi. Toisaalta, kahden asteen tavoitteessa pysyminen saattaa edellyttää myös sitä, että on kehitettävää tekniikkaa jolla

kasvihuoneilmiötä vahvistavaa hiilidioksidia voidaan imeä ilmasta pois.

Energiavallankumouksen tärkein kannustin on energian hinta. Ekologista verouudistusta johdonmukaisesti jatkamalla ohjataan runsaasti ilmastopäästöjä aiheuttavien energiamuotojen käytöstä uusiutuviin energiamuotoihin. Samalla työn verotusta kevennetään suhteessa energia- ja ympäristöveroihin. Tasaverotyyppisiä ympäristöveroja pitää kompensoida sekä pienituloisten verotusta keventämällä että sosiaaliturvaa parantamalla.

Euroopan unionin ilmastopäästöjä vähennetään muun muassa päästökaupalla. Sitä mukaa kun kestävä teknologiaa otetaan käyttöön on huutokaupattavien päästöoikeuksien määrää vähennettävä vastaavasti. Nykyisten työkalujen lisäksi tarvitaan uusia ja ennakkoluulottomia ratkaisuja, kuten syöttötariffeja, ruuhkamaksuja ja kansainvälisiä veroja. Päästörajoitusten ulkopuolelle jättäytyneille teollisuusmaille pitää asettaa ilmastotulleja.

Tulevia sukupolvia kunnioittava hyvinvointi voi perustua vain kestäväälle ilmastopolitiikalle. Ilmastonsuojeluun tarvitaan määrätietoista politiikkaa, joka kulkee vihreänä lankana läpi yhteiskuntamme kaiken suunnittelun, päätöksenteon ja toiminnan.

- Suomeen on saatava voimaan ilmastolaki, jonka myötä päästöjä vähennetään vuosittain viisi prosenttia. Tavoitteeksi asetetaan 40 % vähennystavoite kasvihuonekaasupäästöihin vuoden 1990 tasosta vuoteen 2020 mennessä ja 95 % vuoteen 2050 mennessä. Tavoitetta on voitava tarvittaessa tarkistaa ilmastotieteen mukaisesti.
- Jokaiseen Suomen kuntaan on saatava oma tai seutukunnallinen sitova ilmasto-ohjelma. Tavoitteeksi tulee asettaa leikata päästöjä asukasta kohti vähintään 30 % vuoden 1990 tasosta vuoteen 2020 mennessä. Pitkän ajan tavoitteena tulee olla hiilineutraali kunta.
- Suomen hallituksen on ajettava aktiivisesti EU:n sitoutumista 30 %:n päästövähennystavoitteeseen vuoteen 2020 mennessä.

Energiatehokkuus

Kestävän energiatalouden lähtökohta on energiankulutuksen kasvun taittaminen. Mikään energiantuotantomuoto ei ole täysin haitaton, ja uusiutuviakaan energiamuotoja ei tarvitse rakentaa niin paljon, kun energiaa ei tuhlaata. Esimerkiksi Kansainvälisen energiajärjestön IEA:n skenaariossa yli puolet välttämättömistä päästövähennyksistä vuoteen 2050 mennessä saavutetaan energiankulutusta vähentämällä. Energiatehokkuuteen nojaten Suomellakin on hyvät mahdollisuudet tavoitella kokonaan uusiutuviin energianlähteisiin perustuvaa energiataloutta.

Energiansäästöratkaisut tuovat tyypillisesti myös taloudellisia nettosäästöjä, ja ovat siten selvästi edullisempi tapa vähentää päästöjä kuin lisäinvestoinnit uusiutuviin. Voimaloiden hyötysuhdetta on mahdollista parantaa uusilla teknisillä ratkaisuilla, kuten polttoaineen kaasutustekniikalla. Sähköntuotantoa voidaan puolestaan lisätä korvaamalla pieniä lämpölaitoksia lämmön ja sähkön yhteistuotantolaitoksilla, jotka hyödyntävät paikallisia energianlähteitä.

Yritysten, kuntien ja kiinteistöalan energiatehokkuutta edistetään nykyään työ- ja elinkeinoministeriön, ympäristöministeriön ja Motivan ohjaamilla energiansäästösopimuksilla. Monilla aloilla toiminta kaipaa tehostamista, jotta EU:n 9 % energiansäästötavoite vuoteen 2016 mennessä toteutuisi. Suurteollisuuden energiankäyttöön on perinteisesti kiinnitetty eniten huomiota, ja esimerkiksi pienyrityksissä olisi vielä paljon tekemistä.

Suomessa on monenlaista omaa energiatehokkuusosaamista, kuten kaukolämpö, taajuusmuuttajien valmistus ja hukkalämmöstä sähköä tuottavat ORC-voimalat. Kun tuetaan energiatehokkuusinvestointeja kotimaassa, alan yritykset ovat hyvässä asemassa myös vientituotteita markkinoidessaan.

Monissa teollisuusprosesseissa syntyy paljon hukkalämpöä, jota ei aina voida hyödyntää omaan käyttöön. Hukkalämpöä voitaisiin hyödyntää nykyistä enemmän esim. läheisen asuinalueen kaukolämmitykseen, jos vain yrityksellä olisi kannustin osallistua tällaiseen investointiin. Hukkalämpöä voidaan uuden tekniikan avulla hyödyntää myös pienimuotoisessa sähköntuotannossa.

Kannattavat energiatehokkuusinvestoinnit jäävät monesti tekemättä. Energiatehokkuusratkaisujen kilpailukykyä uuden tuotannon kanssa voidaan parantaa esimerkiksi tukemalla näitä ratkaisuja edistävää yritystoimintaa ja parantamalla rahoituksen saatavuutta. Rakennusten energiankäytössä on paljon tehostamisen varaa. Tästä kerrotaan tarkemmin kaavoitusta ja asumista käsittelevässä luvussa.

- **Energiatehokkuuden parantaminen 20 %:lla vuoteen 2020** muutetaan sitovaksi tavoitteeksi Suomessa ja koko Euroopan unionissa.
- Yrityksiä kannustetaan parantamaan energiatehokkuutta sallimalla pysyvästi tehokkuusinvestointien kertapoistot.
- Säädöksillä ohjataan ripeään älykkään sähköverkon käyttöön, jotta sähkön kulutus ja tuotanto saadaan kohtaamaan nykyistä paremmin.
- Sähkön kulutushuippuja hillitään lisäämällä kysyntäjoustoja. Markkinaehtoisten sähkön kysyntäjoustoperustuvien sopimusten solmimista vauhditetaan ja samalla edistetään älykkään mittaroinnin sovellusten leviämistä rakennuskantaan. Tavoitteeksi otetaan, että huipputehon tarvetta leikataan yhteensä 800 MW muutoin toteutuvaan kehitykseen verrattuna.
- Selvitetään hukkalämpöveron ja muiden kannustimien käyttöönottoa edistämään muun muassa teollisuuden tuottaman hukkalämmön käyttöä yhdyskuntien kaukolämpönä.
- Parannetaan energiatehokkuusinvestointien rahoitusmahdollisuuksia esim. korkotuetuilla lainoilla ja vakuusjärjestelyillä.
- Tuetaan energiatehokkuusliiketoimintaa, kuten ESCO-toimintaa, energiahallintapalveluja kiinteistöille jne.

SÄHKÖN KULUTUSJOUSTOT

Sähkön kysyntä vaihtelee voimakkaasti yhdenkin vuorokauden aikana ulkolämpötilasta ja voimajärjestelmän tilasta riippuen. Kysynnän ollessa suurta joudutaan ottamaan käyttöön kallista ja saastuttavaa huippuvoimakapasiteettia, kuten öljyvoimaloita. Tällaisina tunteina sähkön hinta nousee.

Älykkäät sähköjärjestelmät ohjaavat järjestelmää toimimaan taloudellisemmin. Sähkön kulutusta voidaan ohjata sellaisille tunneille, joiden aikana kysyntä on alhaisempi. Esimerkiksi talon lämmitysjärjestelmä voi sähkömittarin kautta saada tiedon, että tuntihinta on parhaillaan korkea, ja siten ohjata lämmityksen käynnistymään vähän myöhemmin. Talon asukas voi valita, toimivatko laitteet ensisijaisesti talouden vai mukavuuden ehdoilla.

Uusiutuvat energiamuodot

Suomessa on laajat mahdollisuudet erilaisten uusiutuvien energiamuotojen käyttöön. Uusiutuvaa energiaa on luontevaa tuottaa hajautetusti ja pienissä yksiköissä. Samalla niiden käyttö tukee paikallista taloutta ja työllisyyttä.

Tuulivoiman rakentaminen maalle on nykyään taloudellisesti kannattavaa sen nauttiman tuen ansiosta. Sen lisärakentamista rajoittaa lähinnä luvituksen hitaus. Merituulivoima on puolestaan vielä melko kallista ja sen yleistyminen vaatii uusia teknisiä ratkaisuja, massatuotantoon pääsyä kustannusten laskemiseksi ja lisää tukea.

Puuenergian raaka-aineista ilmasto- ja ympäristöystävällisimpiä ovat metsäteollisuuden prosessien sivutuotteet ja nuorten metsien ensiharvennuksista saatava puu. Kantojen nosto on uhka luonnon monimuotoisuudelle ja heikentää maan hiilitasetta. Niiden nostosta ja poltosta aiheutuu kivihiileen verrattavat hiilidioksidipäästöt. Latvusten neulaset pitää jättää metsään, jotta niiden sisältämät ravinteet jäävät metsän käyttöön.

Useimpien pellolla viljeltävien kasvien päästötase on Suomen oloissa liian huono polttoainekäyttöön. Ruokohelpi on peltoenergiakasveista parhaita, mutta selvästi parempi vaihtoehto ovat maatalouden oheistuotteet, kuten olki ja korsi. Myös vesistöjen järviruokoa kannattaa niittää energiaksi, jos sitä kasvaa polttoainelogistiikan kannalta sopivassa paikassa.

Biomassoja kannattaa hyödyntää myös biokaasuna. Sen lähteitä ovat jätevedenpuhdistamojen liete, maatalouden kasvijätteet, lanta ja yhdyskuntien biojäte. Biokaasua voidaan käyttää paljon nykyistä enemmän, ja sen tukea on korjattava siten, että tuki on hallinnollisesti kevyt eikä vääristä kilpailua sähköntuotannon ja liikennekäytön välillä.

Aurinkoenergiaa on Suomen oloissa edullista hyödyntää etenkin aurinkolämpönä: rakennusten ja käyttöveden lämmittämiseen. Aurinkolämmön käyttö tulisi ottaa huomioon jo rakennuksen suunnittelussa: suunnataan ikkunoita etelään, käytetään lämpöä varaavia rakenteita. Talojen lisääntyvä tiiviys lisää myös aurinkoon suunnattujen rakennusten jäähdytystarvetta kesäisin. Tähän tulee suunnittelussa varautua talojen riittävällä varjostuksella. Aurinkolämpökeräimien avulla voidaan puolestaan helposti ja taloudellisesti kattaa 25–30 % rakennuksen ja käyttöveden lämmityksestä.

- Tuulivoimaluvitus on tehtävä joustavammaksi, kuitenkin ympäristönäkökulmista ja kansalaisten oikeuksista tinkimättä.
- Hajautetun energiantuotannon tukia on laajennettava koskemaan myös pienempiä yksiköitä. Maatiloille on laadittava uusiutuvien energiamuotojen tukijärjestelmä, jotta ne voivat hyödyntää esim. paikallista biokaasua tai olkea energian tuottamiseen.
- Syöttötariffi laajennetaan koskemaan kattavasti kaikkia uusiutuvia energianlähteitä.
- Biokaasun tukea on parannettava siten, että tuki on hallinnollisesti kevyt eikä vääristä kilpailua sähköntuotannon ja liikennekäytön välillä ja siten, että sitä voidaan soveltaa myös pieniin laitoksiin.
- Vihreän sähkön pientuotannossa otetaan käyttöön nettomittarointi eli sähkön tuottaja voi vähentää verkkoon tuottamansa sähkön sähkölaskussaan ja maksaa vain kuluttamastaan sähköstä.

- Rakennusmääräyksiä on kehitettävä niin, että ne ohjaavat rakentajia parempaan aurinkoenergian hyödyntämiseen ja jäähdytystarvetta pienentävien ratkaisujen käyttöön.
- Vesivoimaa voidaan jonkin verran lisätä nykyisten voimaloiden tehonkorotuksilla. Voimaloissa on otettava huomioon kalojen liikkuvuus ja vaikutus vesiekosysteemiin.

Haitalliset energiamuodot

Uusiutuviin siirtymisen esteenä on joissain tapauksissa tuet, jotka kannustavat käyttämään fossiilisia polttoaineita tai turvetta. Tällainen on esimerkiksi maatilojen saama kevyen polttoöljyn verotuki. Myös nykyinen kevyen polttoöljyn verovapaus työkonekäytössä kannustaa fossiilisen polttoaineen käyttöön. Eräänlainen verotuen muoto on sekin, että yhteistuotantovoimala maksaa veroa itse hyödyntämästään lämmöstä, mutta lauhdevoimala voi päästää lämmön taivaan tuuliin ilmaiseksi.

Ydinvoiman koko elinkaareen liittyy riskejä, joita ei hallita. Uraanin louhinta voi aiheuttaa vakavia ympäristö- ja terveysongelmia kaivosalueilla. Uraanimalmia on louhittava noin tuhatkertainen määrä verrattuna siitä saatuun ydinvoimalan polttoaineeseen. Ydinpolttoaineen ja ydinjätteen kuljetus on vaarallista. Ydinpolttoaineen varastointia tai ydinjätteen loppusijoitusta ei pystytä järjestämään täysin turvallisesti vielä missään päin maailmaa, ei edes Suomessa. Suomalaiset ydinvoimalat tuottavat noin 70 tonnia korkea-aktiivista ydinjätettä vuosittain. Käytetty ydinpolttoaine on erittäin radioaktiivista, sen aktiivisuus on laskenut alkuperäisen uraanimalmin tasolle vasta 200 000 vuoden kuluttua.

- Kivihiilestä päästään eroon normaalissa energiantuotannossa kokonaan vuoteen 2025 mennessä.
- Sähkön ja fossiilisten lämmitys- ja liikennepolttoaineiden veronkorotuksia jatketaan johdonmukaisesti. Veroja porrastetaan hiili- ja rikkisisällön mukaan. Verotuksen painopistettä siirretään energiasisällöstä hiilidioksidipäästöihin.
- Turpeen energiakäytöstä irtaudutaan määrätietoisesti. Turpeen tuet poistetaan: verohelpotukset ovat vuosittain 150-200 miljoonaa. Nostetaan turpeen verotus päästöjen mukaiselle tasolle.
- Biopolttoaineiden verotuksessa on huomioitava myös polttoaineiden valmistuksen elinkaari-vaikutukset. Jätteistä valmistetulta biokaasulta poistetaan vero kokonaan.
- Kevyen polttoöljyn verotuista luovutaan ja sitä verotetaan kuten dieselöljyä. Maatilojen nykyinen fossiilienergian käyttöä tukeva verotukijärjestelmä puretaan ja korvataan se uusiutuvan energian tuotantoa ja käyttöä tukevalla järjestelmällä. (Maatalouden energiaveropalautukset olivat 23 miljoonaa vuonna 2008 ja arviolta 52 miljoonaa vuonna 2011.)

- Eurooppalaista teollisuutta suojellaan hiilivuodolta tuontitavaroiden hiilitulleilla. Päästökaupan ilmaisista kiintiöistä luovutaan EU:ssa vaihteittain pitkällä aikavälillä.
- Otetaan käyttöön windfall-vero. Sen tarkoitus on verottaa ylimääräisiä voittoja, joita päästökauppa tuo päästöttömille sähköntuotantomuodoille, käytännössä ydinvoimalle ja vanhalle vesivoimalle.
- Eduskunta ei anna uusia periaatepäätöslupia ydinvoimaloille. Uusien voimaloiden rakennuslupien ehtoja on tiukennettava ja voimaloista on tehtävä kattava turvallisuus- ja riskiarviointi. Rakennusluvista on päätettävä eduskunnassa. Suomi luopuu olemassa olevista ydinvoimaloista sitä mukaa kuin kestäviä vaihtoehtoja saadaan otettua käyttöön.
- Ydinvastuulakia muutetaan niin, että vastuu ydinonnettomuuden haitoista ulotetaan koskemaan myös ydinlaitosten haltijoiden omistajia. Ydinvoiman rakentamisen lopettamisesta ja vaarallisimpien ydinvoimaloiden pikaisesta sulkemisesta tulee sopia kansainvälisellä sopimuksella
- Otetaan käyttöön uraanivero.

Maankäytön suunnittelu

Maankäytön suunnittelulla eheytetään yhdyskuntarakennetta, vähennetään liikennetarvetta, muodostetaan yhtenäisiä ja jatkuvia viheralueita ja ekologisia käytäviä sekä edistetään ekotehokasta rakentamista ja kulttuuriympäristöjen vaalimista. Taajamien tiivistäminen tulee toteuttaa asuin ympäristön terveellisyydestä ja viihtyisyydestä tinkimättä. Avoin, osallistava vuorovaikutus on onnistuneen yhdyskuntien suunnittelun perusedellytys. Alueen asukkaat ovat paikallisia asiantuntijoita; heidän näkemyksensä tulee jo suunnittelun alkuvaiheessa koota suunnittelun lähtöaineistoon. Viihtyisiä asuin ympäristö on kilpailuvaltti, joka houkuttelee myös työpaikkoja ja monipuolisia toimintoja.

Erityisen tärkeää on vanhentuneiden yleis- ja asemakaavojen uusiminen, melu- ja ilmanlaatukysymysten ratkaisu tiivistyvässä kaupunki- ja taajamarakenteessa sekä hiljaisten alueiden varaaminen. Uusia päivittäistavarakaupan suuryksiköjä ei tule enää sallia rakennettavaksi erilleen asuntoalueista pääväylien varten, vaan keskustojen palvelut on turvattava monipuolisina. Erityisesti kaupunkikeskustoissa on toteutettava yhtenäisiä jalankulku- ja pyöräilyalueita erilleen henkilöautoliikenteestä. Taajamien suunnittelussa varaudutaan tulvavesien ohella pikkeuksellisten sateiden aiheuttamien hulevesien johtamiseen ja imeyttämiseen.

Ympäristöministeriön alaisuudessa toimivien alueellisten elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY) keinovalikoimaa kuntien kaavaohjauksessa monipuolistetaan antamalla myös niille oikeus kaavoituskehotuksen antamiseen kunnalle. Nykyisin oikeus on vain ministeriöllä, joka toimiessaan etäällä kunnista ei ole sitä juurikaan käyttänyt. Erityisen tärkeää tämä on arvokkaiden rakennettujen ympäristöjen ja yksittäisten arvorakennusten säilyttämisessä vanhentuneessa kaavatilanteessa, vähennettäessä liikenteen meluhaittoja asumiselle ja torjuttaessa hajarakentamisen leviämistä joukkoliikenteen ulottamattomiin.

Kaavojen laadinnan tulee aina perustua joukkoliikenteen edellytysten parantamiseen. Vihreässä kunnassa pyöräillään ja kävellään. Miellyttävässä ja turvallisessa ympäristössä ollaan halukkaampia kävelemään ja pyöräilemään pidempiä matkoja. Tähän mennessä perustetut kävelykadut ovat toimineet hyvin. Ne parantavat kaupan ja palveluiden menestystä katujen varsilla. Autottomuudesta pitää voida nauttia myös asuinalueilla.

- Ympäristöministeriön alaisuudessa toimivien alueellisten elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY) keinovalikoimaa kuntien kaavaohjauksessa monipuolistetaan siirtämällä niille oikeus kaavoituskehotuksen antamiseen kunnalle.
- Turvataan vuosittaisen rakennusperinnön hoitoavustusten jakaminen, mikä edistää olemassa olevien arvorakennusten säilyttämistä ja perinnerakentamisen taitojen ylläpitoa.
- Kaavojen laadintaan on lisättävä joukkoliikennetarkastelu kuvaamaan, miten alueen rakentaminen edistää joukkoliikenteen käyttöä sekä energiatehokkuustarkastelu kuvaamaan, miten alueen rakentamistapa ja lämmitys voidaan hoitaa vähäpäästöisesti.
- Päivittäistavarakaupan keskittyminen on estettävä liiketilan enimmäiskokoa säätelevällä lailla.
- Julkisten päivittäin käytettävien palveluiden alueellinen saatavuus ilman omaa autoa (koulut, päiväkodit) on turvattava lailla.
- Ranta-alueiden kaavoituksessa ja rakentamisessa tulee varmistaa yhtenäisten vapaiden rantaosuuksien säilyttäminen. Uuden rakentamisen poikkeamisluvat tulee säilyttää ELY-keskusten ratkaistavina suorien kuntalupien sijaan.
- Kasvua tulee keskittää olemassa oleviin kaupunkeihin ja taajamiin, eikä rakentamista saa levittää hallitsemattomasti. Uudet laajat asuinalueet tulee sijoittaa joukkoliikenteen runkolinjojen ja erityisesti raideliikenteen varrelle.
- Hiljaisten alueiden kartoitukset tulee ulottaa kaikkiin Suomen kaupunkeihin. Meluntorjunnassa on keskityttävä melualueiden supistamiseen eikä asuinrakennusten julkisivujen äänieristyksen parantamiseen, sillä muutoin esimerkiksi asuntojen ikkunoita ei voi pitää auki kesäisin.
- Uudet päivittäistavarakaupan suuryksiköt on sijoitettava aluekeskuksiin palvelemaan asutusta.

Asuminen ja kaupunkiluonto

Rakennusten lämmitys aiheuttaa Suomessa 30 % hiilidioksidipäästöistä. Asumisen ympäristövaikutuksia voidaan vähentää järkevällä ja säästeliäällä energiankäytöllä ja ottamalla energiakatselmuksen yleiseen

käyttöön. Uudisrakentamisessa tulee varmistaa energiatehokkaat ratkaisut ja suosia matalaenergiatalojen, passiivitalojen ja nollaenergiatalojen rakentamista. Puurakentamisen esteet kerrostalojen rakentamisessa on poistettava uudistamalla paloturvallisuusvaatimuksia. Rakentamisen laadunvalvontaa tulee yleisesti parantaa. Energiasäästövaatimukset ulotetaan koskemaan myös korjausrakentamista. Energiatodistusten käyttöä rakennusten korjaustöiden ohjaamisessa tuetaan.

Asuntokohtaiset lämmön ja veden mittarit tulee saattaa yleisesti käyttöön. Asuntojen lämmöneristystä ja energiatehokkuutta parantavia remontteja sekä lämmitystavan muuttamista pois sähkölämmityksestä tulee edelleen tukea avustuksilla. Uudisrakentamisessa ja peruskorjauksissa ei saa edellyttää koneellista ilmastointia, jos ilmanvaihto on hoidettavissa painovoimaisesti. Erityisesti kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden asuinrakennusten korjauksissa rakennusmääräyksiä on voitava soveltaa joustavasti. Rakentamisen ja peruskorjaustöiden materiaalin kierrätys ja lajittelu tulee saattaa kattavaksi ja helposti valvottavaksi.

Asumismuotoja tulee monipuolistaa myös yhteisöasumista tukevaksi. Lisäksi taloyhtiöissä tulee suosia asuntojen yhteisiä sauna-, pesutupa-, askartelutila- ja kokoontumistilaratkaisuja. Asuntoratkaisuja tulee kehittää joustaviksi. Asunnot pitää suunnitella niin, että niitä voidaan myöhemmin yhdistää tai jakaa elämäntilanteen mukaan. Näin vältetään turhia remontteja ja muuttoja. Loma-asuminen on muodostunut suurelta määrin kakkosasumiseksi. Myös siihen tulee kohdistaa energiatehokkuutta ja energian säästöä lisääviä toimia.

Päällystetyillä ja laajamittaisesti viemäröidyillä kaupunkialueella vedenkierto häiriintyy voimakkaasti. Tästä syystä hulevedet muodostuvat usein ongelmaksi erityisesti rankkasateiden aikana viemäreiden tulviessa. Hulevesiongelmia voidaan ratkaista vähentämällä päällystämisen määrää tai tekemällä katupinnoista puoliläpäiseviä kiveämällä niitä asfaltin sijaan. Myös viherrakentamisen lisääminen helpottaa sadevesien imeytymistä maaperään.

Kaupunkiluonto alkaa jo kotipihalta. Puistot, ulkoilureitit ja viheralueet toimivat paitsi asukkaiden virkistymisen lähteinä myös kasvien ja eläinten siirtymisen mahdollistavina viherkäytävinä. Oikeanlaisella viheralueiden hoidolla ja erityisesti hallitulla hoitamatta jättämisellä kaupungeista muodostuu itsestään biodiversiteetiltään rikkaita ja viihtyisiä alueita.

Kaupunginosapuistot muodostavat kaupunkiluonnon perusverkoston. Jokaisen päiväkodin ja koulun lähiympäristössä tulisi olla luonto-opetuskohteeksi sopiva metsäalue tai puisto. Kaupunkimetsiä ei tulisi hoitaa metsätalouden ehdoilla vaan virkistys- ja opetuskäyttöä ajatellen. Paikallisesti arvokkaat luontokohteet ja -alueet tulee turvata asemakaavoissa, samoin yhteydet viheralueilta toisille.

- Uudisrakentamisen energiatehokkuudessa tulee edellyttää passiivitasoa lähivuosien aikana ja keskipitkällä aikavälillä nollaenergiatasoa. Energiatehokkuuden tulee perustua kokonaisenergiatarkasteluun, jolloin voidaan käyttää luonnonmukaista rakentamista kuten painovoimaista ilmanvaihtoa. Korjausrakentamisen yhteydessä rakennusten energiatehokkuutta on samoin parannettava. Päävastuu rakentamiseen liittyvien energiatehokkuustavoitteiden laadunohjauksesta kuuluu kuntien rakennusvalvontaviranomaisille.
- Uudisrakentamisessa käytettävien materiaalien koko elinkaaren aikana tuottama ympäristökuorma on otettava yhdeksi osaksi rakentamisen normiohjausta.
- Puurakentamista suositetaan julkisissa rakennushankkeissa investointituella ja korotetulla valtionavulla kuntien uusille julkisille puurakennuksille. Asetetaan tavoitteeksi lisätä puukerrostalorakentamista parillakymmenellä paikkakunnalla. Tätä tuetaan pilottirahoituksella.

- Yliopistoihin perustetaan lisää puurakenne- ja puuarkkitehtuurin professuureja sekä luodaan uusi puurakentamisen valtakunnallinen tutkimusohjelma.
- Energiankulutusta vähentävä asuntokohtainen lämmön ja lämpimän veden kulutuksen mittaaminen on otettava käyttöön uusissa ja korjattavissa rakennuksissa.
- Tuetaan asuinrakennusten energiakatselmuksia, joilla selvitetään lämmön, sähkön ja veden säästön mahdollisuuksia. Taloyhtiöissä voidaan saada aikaan jopa 10-15 % energiasäästöt säätämällä lämmitysjärjestelmä oikein.
- Eriytetään lailla parkkipaikkojen hinnat asuntojen hinnoista. Otetaan pyöräsäilytyksen parantaminen mukaan asuinrakennusten julkisista energia-avustuksista tuettavaksi kohteeksi.
- Kaupunkien keskusta-alueista vähintään 10 % maapinta-alasta on oltava viheralueita tai veden läpäiseviä pintoja. Keskusta-alueen ulkopuolella osuuden on oltava suurempi. Tämä helpottaa merkittävästi sadevesien imeytymistä, ehkäisee tulvimista ja lisää viihtyisyyttä sekä auttaa puhdistamaan ilmaa.
- Kaupunkialueiden viherverkostosta vähintään puolet tulee olla kytkettynä toisiinsa viherkäytävillä tai tarvittaessa viherrakentamisella, kuten viherkatoilla. Tämä parantaa edellytyksiä lajien liikkumisen ja säilymisen kannalta sekä lisää merkittävästi kaupunkiviihtyisyyttä ja vähentää kiinteistöjen energiankulutusta.
- Edistetään hankkeita, joissa asukkaat pääsevät itse suunnittelemaan tulevaa kotiaan ja elinympäristöään.
- Edistetään kaupunkiviljelyä kaupunkilaisten arkiluontokokemusten lisäämiseksi. Perustetaan kaupunkialueille lisää ryhmäpuutarha-alueita ja viljelypalstoja.
- Kaupunkien vihersuunnittelussa on käytettävä pääasiassa kotimaisia kasvilajeja vieraslajiongelman vähentämiseksi.
- Lahopuiden määrää kaupunkimetsissä on lisättävä biodiversiteetin turvaamiseksi. Kaupunkimetsien metsienkäsittelyä muutetaan luonnonmukaisemmaksi.

Liikenne

Liikenteellä on merkittäviä ympäristö- ja ilmastovaikutuksia. Yhdyskuntien suunnittelu vaikuttaa suoraan siihen, miten ja kuinka paljon liikumme. Suomessa liikenteen osuus hiilidioksidin kokonaispäästöistä on noin viidennes ja erityisesti lento- ja tieliikenteen hiilidioksidipäästöt ovat pitkään lisääntyneet. Liikenteen haitoista valtaosa aiheutuu tieliikenteestä. Esimerkiksi henkilöautolla tehdyistä matkoista suuri osa on vain muutaman kilometrin mittaisia. Liikenteen ympäristövaikutuksia tulee vähentää koko elinkaaren varrella alkaen öljyn poraamisesta ja päätyen autojen romuttamiseen.

Vihreän liikennepolitiikan tavoitteena on liikennetarpeen ja liikkumisen pakon vähentäminen sekä joukko- ja kevyen liikenteen edellytysten parantaminen. Hajanainen yhdyskuntarakenne pakottaa ihmiset käyttämään omaa autoa. Maankäytön ja liikennepolitiikan järkevällä yhteensovittamisella voidaan merkittävästi vähentää ihmisten ja tavaroiden liikkumistarpeita. Kaupunkiseutujen kasvua pitää tietoisesti ohjata joukkoliikenteen varaan. Asemaseutujen kehittäminen ja junayhteyksien parantaminen tukevat toinen toistaan. Raskaan liikenteen kuljetuksia tulee aktiivisesti siirtää kumipyöriltä raiteille.

- Auto- ja ajoneuvoveron ohjausvaikutusta tulee edelleen voimistaa laskemalla vähiten ja korottamalla eniten päästävien autojen veroa. Käyttövoimavero pitää poistaa sähkö- ja kaasuautoilta, mutta vastaavasti sen käyttö on laajennettava kaikkiin muihin moottoriajoneuvoihin.
- Luodaan maanlaajuinen pikalatausverkosto sähkö- ja hybridautoille.
- Työmatkaliikkumisen verotus on uudistettava niin, että se kannustaa kestävään liikkumiseen. Vapaa autoetu poistetaan, työmatkavähennykset ja kilometrikorvaukset tarvitsevat päivitystä kestävä liikennepolitiikan aikaan. Jatkossa kilometrikorvaus ei saa ylittää todellisia kustannuksia, maksimipituuksia pitää rajoittaa ja korvaus pitää porrastaa auton päästötason mukaan.
- Työsuhdematkalipusta on tehtävä veroton etuus, joka on mahdollista hankkia myös omatoimisesti ja nykyistä vähemmällä byrokratialla.
- Helsingin seudulla otetaan käyttöön ruuhkamaksut. Myös Turun, Tampereen ja Oulun seuduilla ruuhkamaksujen käyttöönottomahdollisuudet selvitetään. Raskaalle liikenteelle otetaan käyttöön tienkäyttömaksu. Näiden maksujen tuottoa on ohjattava joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn edistämiseen.
- Uusien väylähankkeiden määrärahoista vähintään 70 prosenttia kohdennetaan rataverkon kehittämiseen, joukkoliikenteeseen, sekä kävelyn ja pyöräilyn edistämiseen.
- Moottoriteiden kattonopeuksia lasketaan. Esimerkiksi

kattonopeuden lasku 120 km:sta tunnissa 110:een säästää polttoainetta 15 % ja vähentää hiilidioksidipäästöjä vastaavasti.

- Lentoliikenteen kasvua on hillittävä lopettamalla kotimaan lentoliikenteen polttoaineiden verovapaus. Lentoliikenteen veroedun poistaminen parantaa samalla kotimaan junaliikenteen kilpailukykyä. Lentokenttien suorasta taloudellisesta tuesta luovutaan.
- Viranomaisten liikennejärjestelmiin liittyvät tietovarannot kuten liikennelaskennat on avattava avoimesti hyödynnettäväksi.
- Etätyön mahdollisuuksia on kehitettävä.

SUOMEN LIIKENNE VUONNA 2030

Vihreiden vision mukaan vuonna 2030 joukkoliikenteen käyttö on yksityisautoilua edullisempaa, ja joukkoliikenteen osuus kaikista matkoista on kaksinkertaistunut. Samalla liikenteen ilmastopäästöt ovat vähentyneet 40 %, ja eri liikennemuotojen ympäristöhaitat on sisällytetty niiden hintoihin.

Vuonna 2030 on saavutettu eheä ja tasapainoinen yhdyskuntarakenne, joka minimoi liikennetarpeen ja varmistaa, että päivittäispalvelujen äärelle pääsee taajamissa kävellen ja pyöräillen. Liikennettä suunnitellaan seudullisesti ja maakunnallisesti ja aluekeskuksista toisiin pääsee joukkoliikenteellä kerran tunnissa.

Fossiilille polttoaineille on liikenteessä saatavilla kestäviä vaihtoehtoja. Liikenteen seurannassa ja ohjauksessa hyödynnetään modernia informaatioteknologiaa. Lisäksi yhdyskunnat ja liikennejärjestelmät ovat esteettömiä. Myös tavaraliikenteessä suositaan kestäviä kuljetusmuotoja.

Tuotteet, tuotanto ja kulutus

Noin 80 prosenttia tuotteiden ympäristövaikutuksista määräytyy jo suunnitteluvaiheessa. Vaikutuksia on tuotteen koko elinkaarella. Kestävän kulutuksen ja tuotannon saralla keskeisiä uudistuksia ovat ympäristönsuojelulain ja -asetuksen muuttaminen sekä teollisuuspäästädirektiivin saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä. Tuotantolaitoksille annettavien ympäristölupien on otettava nykyistä paremmin huomioon paitsi luontoarvot myös ilmastopäästöt sekä jätteen synnyn ehkäisy.

Vapaaehtoisten toimien osalta Suomessa on kokemusta sektorikohtaisista energiatehokkuussopimuksista. Nyt niiden rinnalle tarvitaan vastaavat materiaalitehokkuussopimukset ja näiden tueksi Motivassa kehitteillä oleva materiaalitehokkuustyökalu. Ympäristöystävällisen toiminnan talkoissa julkisen sektorin on näytettävä esimerkkiä ja panostettava vapaaehtoisten ympäristöjärjestelmien käyttöön sekä kestävien hankintojen strategiseen toteuttamiseen.

Elinkeinotoiminnan ekologisoimisessa kaikenlainen kekseliäisyyden edistäminen ja innovaatioiden käyttöön oton tukeminen ovat tarpeen. Tuotepolitiikassa pitää ottaa entistä kokonaisvaltaisempi ote ja selvittää nykyisten ohjauskeinojen katvealueet ja yhteisvaikutukset. Tutkimus- ja tuotekehitysrahoituksen suuntaamisen ohella tärkeä merkitys on muun muassa verkostojen luomisella, asiantuntijapalveluilla ja tiedottamisella.

Myös kuluttajalla on oikeus riittävään ja selkeään tuotteita ja palveluja koskevaan ympäristötietoon. Tämän edistämiseksi kehitetään nykyisiä vakiintuneita ympäristötiedon välittäjiä, kuten rakennusten energialuokkia ja yhteispohjoismaista Joutsen-ympäristömerkkiä, ja niiden rinnalle luodaan tarpeen mukaan uusia, esimerkkinä elintarvikkeille kaavailtu ilmastomerkki.

- Jotta kehityksen suuntaa voidaan tarkkailla, ympäristöindikaattorit ja luonnonvaratilinpito on saatava

mukaan talouden kovaan ytimeen. Bruttokansantuotteelle vaihtoehtoisia mittareita, kuten Aidon kehityksen mittaria (Genuine Progress Indicator, GPI), tulee kehittää ja hyödyntää niin Suomessa kuin kansainvälisestikin.

- Suomelle ja EU:lle tulee laatia materiaalitehokkuusohjelmat, joissa määritellään luonnonvarojen kestävä käytön periaatteet. Lisäksi tulee luoda tavoitteita talouden ekotehostumiselle (esimerkiksi ns. factor-tavoitteet). Kunnianhimoinen tavoite olisi pyrkiä talouden kymmenkertaiseen ekotehostumiseen vuosisadan puoliväliin mennessä (factor10-tavoite).
- Ympäristöluvitusta kehitetään niin, että se ottaa esimerkiksi päästöjen ohella nykyistä paremmin huomioon myös luontoarvot, ilmastopäästöt ja kestävä materiaalitalouden.
- EU:n tuotepolitiikassa nostetaan keskeisemmälle sijalle nyt pelkän energiankäytön varjoon jääneitä ominaisuuksia, kuten tuotteiden kestävyys, päivitettävyyden, korjattavuus, kierrätettävyyden sekä jättevaiheen ympäristövaikutukset. Lisätään valmistajien vastuuta näiden ominaisuuksien suhteen. Nostetaan esiin kunkin alan parhaita tuotteita ja pyritään levittämään niiden ominaisuuksia alan muihin tuotteisiin muun muassa tuotepaneelien avulla. Ecodesign-direktiivin uudistustyössä ja tuotekriteerien määrittelyssä tulee huomioida energian käytön lisäksi myös muu luonnonvarojen ja haitallisten aineiden käyttö entistä paremmin.
- EU:ssa tulee myös edistää mahdollisuuksia käyttää alennettuja arvonlisäverokantoja ympäristöystävällisille tuotteille. Globaalisti mahdollisuutena ovat taas sektorikohtaiset sopimukset, joiden avulla voidaan luoda maailmanlaajuisia ympäristöstandardeja tietyille tuoteryhmille. Kaikkialla tulee painottaa ympäristönäkökulmaa tuotesuunnittelun kannalta keskeisillä aloilla kuten muotoilun ja tuotantotalouden koulutuksessa.
- Suomen tulee laatia Norjan mallin mukainen laki kuluttajan oikeudesta ympäristötietoon, ja samaa mallia on ajettava myös Euroopan unioniin. Norjan ympäristötietolain mukaan valmistajan on annettava kuluttajalle tietoa tuotteen valmistuksen ja käytön aikaisista ympäristövaikutuksista.

Kannustetaan uuden tieto- ja viestintäteknologian hyväksikäyttöä ympäristötiedon levittämisessä tukemalla rohkeita kokeiluja ja tukemalla näitä myös julkisissa hankinnoissa.

- Kartoitetaan ympäristötiedon saannin katvealueet ympäristön kannalta merkittävillä alueilla, eli asumisessa, liikkumisessa ja ruuassa, ja pyritään korjaamaan puutteet. Katvealueita ovat ainakin lämmön ja lämpimän veden asuntokohtainen mittaaminen, liikennepolttoaineiden ja julkisten liikennevälineiden päästötiedot lentojen päästöt mukaan lukien sekä elintarvikkeiden ympäristövaikutukset.
- Luodaan Suomeen ympäristö- ja ympäristöterveysasioiden neuvontapalvelu kuluttajille yhden numeron, verkko-osoitteen ja luukun periaatteella. Neuvonnan pitää aluksi keskittyä asumisen ja liikkumisen ilmastovaikutuksiin ja ruokaan. Lisäksi neuvotaan haitallisten aineiden välttämisessä ja käsittelyssä.
- Tuotteiden ympäristöselosteita ja -merkintöjä tulee pitkällä aikavälillä muuttaa siten, että tuotteiden ja tuoteryhmien keskeisimpien ympäristövaikutusten vertailu on mahdollista. Tällaisia ovat elinkaaren aikaiset kasvihuonekaasupäästöt, vesistöjä rehevöittävä vaikutus sekä luonnonvarojen kulutus. Vastaavasti Joutsenmerkkiä ja EU-kukkaa kehitetään tietyn tuoteryhmän parhaan tuotteen osoittavina merkintöinä. Parannetaan merkintöjen resursseja ja kannustetaan Motivaa laatimaan uusia kriteerejä sekä lisäämään niiden tunnettavuutta yritysten ja kuluttajien keskuudessa. Tuotteiden ohella myös palveluille on luotava uusia kriteerejä.
- Pakkausmerkintöihin kerätyt tiedot tulee siirtymäajan kuluessa avata eri tuoteryhmiltä myös internetiin kaikkien saataville koeluettavana avoimena datana.
- Otetaan julkisessa hallinnossa laajalti käyttöön ympäristöjärjestelmät ja edistetään kestäviä hankintoja. Tuetaan Julkiset hankinnat kestäviksi -ohjelman tavoitteiden toteutumista, ja kiristetään tavoitteita ajan kuluessa.
- Luodaan julkisella tukirahoituksella vihreitä vientiverkostoja, joiden avulla myös pienet ja keskisuuret yritykset voivat viedä ympäristöystävällisiä tuotteitaan ja palveluitaan suoraan

maailmalle.

- Suomalaiseen panttijärjestelmään on palautettava useampaan kertaan käytettävät muoviset juomapullot, samalla kun kertakäyttöisistä palautuspulloista luovutaan.

Ravinto

Ravinnon osuus on noin neljännes yksityisen kulutuksen ympäristövaikutuksista, ja ruuan tuotanto on myös merkittävä ilmastonmuutoksen aiheuttaja. Ruuan elinkaaren aikaisista vaikutuksista suurin osa syntyy alkutuotannossa, joten maatalouspolitiikan keinoin säädellään suurelta osin myös ruokalautasen ympäristökuormaa.

Luomun suosimisen ohella kasvisten lisääminen ruokavaliossa on merkittävä keino pienentää ravinnon ympäristöjälkeä, sillä eläinproteiinikilon tuottaminen vaatii usein moninkertaisen määrän luonnonvaroja kasvisproteiinikiloon verrattuna. Nykyisen kaltaisesta tehotuotetusta lihasta ja ylikalastetuista merenelävistä tulee vaihteittain luopua. Myös paljon luonnonvaroja vaativien kasviuonevihannesten määrää tulee vähentää lautasella.

Alkutuotannon ohella myös ruuan elinkaaren muilla osilla on väliä. Tutkimuksen mukaan suomalaiset kotitaloudet heittävät roskeen 120–160 miljoonaa kiloa ruokaa vuodessa. Ruokahävikin vähentäminen vähentäisi merkittävästi ruuan turhaa kulutusta. Vähittäiskauppojen ruokahävikki muodostaa merkittävän osan hävikistä. Kauppoja kannustetaan hävikin minimointiin esimerkiksi jätteiden haittaverolla ja vähentämällä kauppojen omistusoikeutta jätteisiinsä.

Vaikka ruuan turhaa ylipakkaamista ja pakastamista tulisi välttää, asianmukainen pakkaus ja säilytys parantavat merkittävästi ruuan säilymistä ja vähentävät ruokahävikkiä. Päivittäistavarakaupat ovat Suomessa merkittäviä energiankuluttajia, ja niiden asiakkaille tarjoamat valikoimat, ympäristötiedot ja kierrätysmahdollisuudet vaikuttavat kuluttajien ympäristöjälkeen laajemminkin. Kodeissa ruuan energiatehokas säilytys ja lämmitys sekä biojätteen kierrätys tai kompostointi vähentävät osaltaan ruokailun aiheuttamaa ilmastotaakkaa.

- Globaalisti ruuan kuljetukset ovat iso ympäristövaikutusten aiheuttaja, mutta yksittäisen tuotteen elinkaareissa suurempi vaikutus voi olla sillä, kuljetaanko kauppaan pitkä matka yksityisautolla.
- Ylikalastuksen lopettamiseen tulee vaikuttaa muun muassa EU:n yhteisen kalastuspolitiikan kautta. Tuhlaavista kalastusmenetelmistä, kuten pohjatroulausesta, tulee luopua. Myös kalakantojen elinympäristöjen pirstoutuminen ja valuma-alueiden saasteet tulee saada kuriin. Uhanalaisten kalalajien myynti kielletään.
- Kasvispainotteiselle ruoalle on saatava enemmän arvoa julkisissa keittiöissä ja ravintoloissa. Monipuolisia vaihtoehtoja sisältävä kasvisruokapäivä tulee ottaa käyttöön kaikkiin julkisiin keittiöihin. Lisäksi kasvisruokaa, kuten myös muita ruuan elinkaaren kestävyysvaikutuksia, tulee painottaa kokkien ja muun keittiöhenkilökunnan koulutuksessa ja jatkokoulutuksessa. Tavoitteena on, että kestävämpien elintarvikkeiden käyttö julkisyhteisöjen ja yritysten keittiöissä tarjotuissa ruoka-annoksissa kasvaa vuosittain 10–15

prosenttia.

- Elintarviketeollisuuden ja vähittäiskaupan kanssa tehdään työtä muun muassa energiatehokkuuden parantamiseksi, biojätteen ja pakkausten minimoimiseksi ja kierrättämiseksi, kestävien elintarvikkeiden valikoimien lisäämiseksi sekä ympäristötiedon levittämiseksi.
- Elintarvikkeiden ympäristöselosteita ja -merkintöjä tulee kehittää suuntaan, joka mahdollistaa tuotteiden ja tuoteryhmien välisen vertailun tuotteiden keskeisimpien ympäristövaikutusten välillä kuten elinkaaren aikaiset kasvihuonekaasupäästöt, vesistöjä rehevöittävä vaikutus sekä luonnonvarojen kulutus. Myös eläinten hyvinvointiin liittyviä merkintäjärjestelmiä on kehitettävä.
- Ruokajätteen määrän vähentämisestä on parhaillaan käynnissä tutkimus, jonka pohjalta tulee ryhtyä toimiin ruuan haaskuun pienentämiseksi. Myös elinkeinotoiminnassa ja kotitalouksissa syntyvän biojätteen lajittelua ja hyödyntämistä materiaalina tulee parantaa.
- Seuraavalla hallituskaudella tulee tehdä selvitys taloudellisista ohjauskeinoista, joiden avulla voidaan tukea ympäristöystävällisten elintarvikkeiden kulutusta ja rokottaa runsaasti luonnonvaroja kuluttavaa ruokaa. Tarkastelun kohteeksi tulee ottaa ainakin valmisteverot ja lihavero.
- Lihatiedotukseen tällä hetkellä suunnatut julkiset viestintätuet tulee poistaa ja siirtää kestävä ravinnon edistämiseen.

Jätteet

Jätepolitiikka on integroitava luonnonvara- ja tuotepolitiikkaan, sillä jätteen määrää ei vähennetä jätepolitiikan keinoin. Myös kierrätyksen edistäminen edellyttää muitakin kuin jätepolitiikan toimia. Kunnianhimoisia tavoitteita jätteen synnyn ehkäisylle sekä kierrätykselle tarvitaan innovaatioiden kannustimiksi ja niitä on lisättävä jätelain nojalla annettaviin asetuksiin. Kierrätettävien jakeiden päätyminen kaatopaikalle pitää estää esimerkiksi kielloin ja panttisysteemien sekä verotuksen avulla.

Eniten jätettä Suomessa syntyy rakentamisessa ja mineraalien kaivamisessa. Erityisesti näiden alojen sääätelyä on kehitettävä. Oikeasuuntaisia toimia ovat viimeaikaiset ehdotukset jäteveron korottamisesta sekä jäteveron ulottamisesta kattamaan myös yksityiset kaatopaikat. Kielto biohajoavien jätteiden sijoittamiselle kaatopaikalle myös osaltaan edistää jätehierarkian ensisijaisia tavoitteita: jätteen määrän ja haitallisuuden ehkäisyä, uudelleenkäyttöä sekä kierrätystä.

- Jäteveroa korotetaan ja vero ulotetaan asteittain myös jätteenpoltoon.
- Pakkausmateriaalien hyödyntämisvaatimuksia nostetaan.

Turhaa pakkaamista ja haitallisia pakkausmateriaaleja vähennetään vero-ohjauksella.

- Kierrätyksen helpottamiseksi kehitetään tarkkoja tuoteselosteita tai komponenteissa olevia symbolimerkintöjä, jotka kertovat, mistä materiaaleista laitteiden komponentit koostuvat.
- Kotitalouksien mahdollisuuksia jätteiden kierrättämiseen tulee parantaa erityisesti metallin, lasin ja muovien osalta.
- Luodaan panttijärjestelmät elektroniikkajätteelle (SER) sekä loisteputkille.
- Rakennusjätteiden lajittelu- ja hyödyntämisvaatimuksia koskevaa lainsäädäntöä tiukennetaan.
- Otetaan käyttöön maa-ainesvero uusiomateriaalien, kuten ylijäämämaiden tai teollisuuden sivutuotteiden kysynnän lisäämiseksi ja neitseellisten materiaalien käytön vähentämiseksi.
- Kaivoslakia on uudistettava mineraalivarojen kestävän hyödyntämisen suuntaan esimerkiksi kaivosveroilla. Uraani poistetaan kaivoslain hyödynnettävien mineraalien listasta.
- Kiviainesten käytössä on kannustettava kierrätykseen ja uusiokäyttöön, koska rakentamisessa käytetyt kiviainekset ovat loppumassa etenkin suurten kaupunkien läheltä.
- Luodaan kannusteita kaivostoiminnassa syntyvien sivukivien, rikastushiekkojen, rakennusmassojen ja mineraalituotteiden kierrätykselle ja uusiokäytölle.
- Kehitetään erityisesti seuraavien teollisuuden jättejakeiden synnyn ehkäisyä ja toisaalta hyödyntämistä: elintarviketeollisuuden ja kaupan eloperäiset jätteet ja pakkausmateriaalit, kaivannaisteollisuuden sivukivet ja rikastushiekat, metalliteollisuuden kuonat ja prosessisakat, massa- ja paperiteollisuuden soodasakat ja tuhkat, lannoiteteollisuuden pasutteet ja kipsijätteet, korjausrakentamisen sekajätteet sekä maa- ja vesirakentamisen ylijäämämateriaalit.
- Julkisen sektorin rakennushankkeiden suunnittelussa ja

kilpailuttamisessa painotetaan materiaalitehokkuutta.

Kemikalisoituminen

Kemikalisoituminen on ihmisen ympäristöön päästämien kemikaalien ja ympäristöstä ihmisiin, eläimiin ja kasveihin päätyvien kemikaalien ongelmavyöhyke. Kemikaalien yhteisvaikutuksesta ei ole juuri tutkimustietoa, joten yleensä haitalliset vaikutukset selviävät vasta aivan liian myöhään. Kemikalisoitumiseen luetaan myös kulutustavaroista ihmisiin ja luontoon tuleva ylimääräinen kemikaalikuormitus.

Nykyisin Itämereen päätyy koko joukko kemikaaleja, kuten lääkeaineita, joita vedenpuhdistamot eivät poista, eivätkä mittaa. Esimerkiksi ehkäisytablettien hormonit aiheuttavat vesistöön päästyään kaloissa lisääntymishäiriöitä. Maailmanlaajuisten mehiläiskuolemien syyksi epäillään puolestaan torjunta-aineryhmää, jotka olivat valmistajan mukaan tutkitusti turvallisia. Nyt sata vuotta käytössä olleitten kemikaalien on todettu rikastuvan luonnossa ja uhkaavan kokonaisia eliöryhmiä. Turvallisiksi uskottujen aineiden hajoaminen hidastuu pohjoisen kylmissä oloissa ja osa niistä rikastuu eliöstöön.

Kemikaalien rekisteröintiä, arviointia, lupamenettelyä ja rajoituksia koskeva EU:n REACH-asetus on askel oikeaan suuntaan. Siinä teollisuuden piti ottaa vastuu valmistamiensa vaarallisten aineitten turvallisuuden arvioinnista. 2015 mennessä REACH:n piiriin tulee kemianteollisuuden tuotteita suuri joukko lisää ja viranomaisten mahdollisuudet tiedon saantiin kasvavat räjähdysmäisesti. Toisaalta on vaarana, että tiedon paljous hautaa viranomaiset alle. Esimerkiksi jonkin vaaraluokan omaavien kemikaalien ilmoituksia tuli kemikaalivirasto ECHA:lle 3,1 miljoonaa, eikä tietovaatimuksiin kuulu yhteisvaikutus toisten valmistajien kemikaalien kanssa. REACHissa luokitellaan vaaralliseksi syöpää ja geenimuutoksia aiheuttavat sekä lisääntymiskykyä haittaavat (CMR), sekä elimistöön kertyvät pitkäikäiset (PBT ja vPvB) aineet.

Kansallisen kemikaaliohjelman toteutumista arvioidaan vuonna 2011. Ohjelmaa päivitetäessä on tärkeää ottaa huomioon uudet teemat, kuten nanomateriaalit ja hormonitoimintaa häiritsevät aineet, joista tarvitaan lisää tutkimusta ja mahdollisia säädöksiä.

- Parannetaan Suomen kemikaaliviranomaisten resursseja. Kemikaaliosaaminen on nykyisin keskitetty Turvatekniikan Keskus TUKESille ja sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaosasto Valvira avustaa. Molemmat laitokset, ympäristöministeriö sekä kemikaalineuvottelukunta hyötyisivät lisäresursseista.
- Parannetaan kuluttajien tiedonsaannin mahdollisuuksia ja valvotaan nykyisten oikeuksien toteutumista. Kuluttajalla on mm. oikeus saada aineen tai seoksen käyttöturvatieote kolmen viikon sisällä, jos hän sitä pyytää. Kaikista valmisteiden ainesosista pitää antaa tietoa kuluttajille ymmärrettävässä muodossa.
- Kosmetiikan valmistuksessa käytettävien aineiden ilmoituskäytäntö on saatava EU-säädöksissä samalle vaatimustasolle kuin muillakin kemikaaleilla. Nykyinen kosmetiikkaa säätelevä asetus sallii joidenkin vaarallisten aineiden ilmoittamatta jättämisen.
- Kemikaalien kertymisestä ihmisiin ja muihin eliöihin tarvitaan lisää seurantatietoa.

- Hormonaalisia haitta-aineita sisältävien tuotteiden käyttöä on rajoitettava nykyistä enemmän. Hormonihäiritsijäkemikaalit on luokiteltava aineiksi, jotka poistetaan käytöstä, jos turvallisempi vaihtoehto on olemassa.
- Selvitetään jätevedenpuhdistamojen mahdollisuudet mitata ja vähentää puhdistusprosessin nykyisin läpäisevien haitallisten aineiden – erityisesti toksisten ja hormonivaikutteisten – määriä.
- Yksi esimerkki haitallisista aineista on elohopea, jonka kauppaa on edelleen rajoitettava kansainvälisellä tasolla. Parhaiden tekniikoiden käyttöönottoa elohopean päästöjen minimoimiseksi on edistettävä. Maailmanlaajuisesti suurin elohopeapäästöjen lähde on kivihiileen perustuva energiantuotanto.

Osa III Ympäristöhallinto ja tutkimus

Jokaisella on vastuu ympäristön tilasta. Ympäristön tilan laaja seuraaminen ja turvaaminen kuitenkin kuuluu yhteiskunnalle, ja yhteiskunnan on se vastuu kannettava takaamalla riittävät varat ympäristön hoitoon.

Valtionhallinnon tuottavuusohjelma uhkaa ympäristönsuojelun tasoa Suomessa. Erityisesti uhkana on, että poikkihallinnolliset teemat, kuten kestävä kehitys jäävät vähemmälle huomiolle, kun resursseja keskitetään sellaisiin tehtäviin, jotka ovat EU-oikeuden näkökulmasta välttämättömiä. Valtion budjettirahoituksen lisäksi on kehitettävä muita tapoja rahoittaa ympäristönsuojelua.

Elinkeinoista riippumaton ympäristöministeriö ja sen alainen ympäristöhallinto ovat osa valveutuneen ja ympäristötietoisien modernin valtion hallintoa. Suomessa luonnon virkistyskäytön asiat on hajotettu sekä ympäristöministeriölle että maa- ja metsätalousministeriölle. Ne tulee koota ympäristöministeriöön, jonka tehtävänä on muutoinkin huolehtia luonnosta ja elinympäristöstämme. Lisäksi ympäristöministeriöön tulee siirtää ympäristönsuojelun kannalta keskeiset muut asiat maa- ja metsätalousministeriöstä sekä työ- ja elinkeinoministeriöstä.

Ympäristöministeriön alainen hallinto tekee ympäristötutkimusta, valvoo ympäristöasioissa yleistä etua sekä tuottaa tietoa ja asiantuntemusta eri hallinnon alojen, teollisuuden, kuntien, yritysten ja yhteisöjen käyttöön. Uutta tutkimustietoa tarvitaan esimerkiksi luonnon monimuotoisuuden vaalimiseksi. Sekä ympäristöministeriössä että sen alaisessa hallinnossa tulee taata nykyistä riittävämmät resurssit viranomaistehtävien hoitoon. EU:n ympäristösäädöksiä laaditaan jatkuvasti lisää ja niiden soveltaminen Suomeen vaatii lisää resursseja.

Suomen arvokkain luonto, noin 7 miljoonaa hehtaaria suojelualueita ja muita erityisalueita on Metsähallituksen luontopalvelujen osaavassa hoidossa. Jotta kansallisomaisuutemme on tulevaisuudessakin turvattu, Metsähallituksen organisaatiomuutoksessa luontopalvelut tulee pitää yhtenäisenä ja varmistaa eduskunnan ja ympäristöministeriön päätösvalta yhteiskunnan kokonaisedun mukaisesti toiminnassa ja rahoituksessa. Päätösvalta ei saa liukua yhtiöille tai sellaiselle taholle, joka edistää omaa liiketoimintaansa. Metsähallitus hoitaa kaikkia valtion alueita, neljäsosaa maamme pinta-alasta. Kun Metsähallituksen organisaatio muutetaan, on varmistettava, että tämä valtion valtava maa- ja vesiomaisuus pysyy edelleen valtion omistuksessa ja eduskunnan ja ministeriöiden ohjauksessa.

Ympäristörikokset ovat usein hankalasti selvitettäviä ja liian harvoin tekijä saadaan vastuuseen. Ympäristörikosten ratkominen edellyttää poliisin, tullin, ympäristöhallinnon ja syyttäjänvirastojen yhteistyötä. Suomessaakin on Ruotsin mallin mukaisesti syytä tutkia erillisen ympäristöpoliisien koulutuksen järjestämistä.

Tulevat sukupolvet ovat ympäristömme hoitajia ja käyttäjiä. Jotta he osaisivat vaalia ja käyttää viisaasti ympäristöä, heille tulee tarjota tähän mahdollisimman hyvät eväät. Maahamme tarvitaan sekä kattava lasten ja nuorten ympäristöopetusta edistävä luontokoulujen verkosto, että aktiivinen yleistä ympäristötietoisuutta lisäävä ympäristöjärjestökenttä.

Myös kansainvälisen ympäristöhallinnon asemaa on vahvistettava. Nykyinen kansainvälinen ympäristöhallinto on tehoton ja liian pirstaleinen voidakseen toimia tehokkaasti. Suomi on tehnyt pitkäjänteistä työtä kansainvälisen ympäristöhallinnon uudistamisessa ja sen vaikuttavuuden lisäämisessä. Suomi ja muut Pohjoismaat ovat olleet aktiivisia myös ympäristösopimusten synergioiden työstämisessä, muun muassa biodiversiteettisopimusten osalta. Tätä työtä on entisestään vahvistettava.

- Ympäristöministeriöllä säilytetään sen itsenäinen asema ministeriönä. Ympäristöministeriöön siirretään maa- ja metsätalousministeriöstä ulkoilulain nojalla perustettujen valtion retkeilyalueiden hallinto sekä valtion maiden muu virkistyskäyttö, virkistyskalastus- sekä metsästysasiat. Ympäristöministeriöön siirretään työ- ja elinkeinoministeriöstä energiaosasto sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten ympäristövastuualueen strateginen ja resurssiohjaus.
- Turvataan alueellisen ympäristöhallinnon itsenäisyys ja toimintaedellytykset riittävin resurssein.
- Lievennetään tuottavuusohjelman tavoitteita ympäristöhallinnon osalta
- Suomen ympäristökeskukseen siirretään luonnonvarojen suojeluun liittyvä tutkimus muista valtion tutkimuslaitoksista. Toteutetaan uusi Suomen kansallista biodiversiteettiohjelmaa tukeva monitieteinen tutkimusohjelma.
- Selvitetään uusia ympäristönsuojelun rahoitusmekanismeja, esimerkkinä öljysuojarahaston kaltaisen toiminnan soveltaminen muihinkin ympäristöuhkiin.
- Julkisia hallintotehtäviä hoitavaa Metsähallituksen luontopalveluita kehitetään budjettirahoituksella yhtenäisenä ja tehokkaana ympäristöministeriön suorassa tulosohtauksessa toimivana valtion virastona.
- Valtion mittavan maa- ja vesiomaisuuden hallinta tulee säilyttää valtiolla, eikä siirtää sitä esim. valtionyhtiöihin tai rahastoihin. Alueita hallinnoiva virasto myöntää käyttöluvat alueiden luonnonvarojen hyödyntämiseen.
- YK:n ympäristöohjelma UNEPin roolia on vahvistettava joko nykyisen ympäristöohjelman puitteissa tai kokonaan uuden ympäristöjärjestön perustamisen kautta.
- Suomen tulee ajaa koko YK-järjestelmän läpileikkaavan ympäristöstrategian tekemistä, jotta ympäristökysymykset

saadaan nivottua entistä paremmin mukaan kaikkeen käytännön toimintaan.

- Kansainvälisten ympäristösopimusten välistä yhteensopivuutta on lisättävä. Maailmassa on tällä hetkellä laskentatavasta riippuen noin 250–500 kansainvälistä ympäristösopimusta, jotka ovat osittain päällekkäisiä ja jopa ristiriitaisia.
- Toteutetaan säädösten ympäristötilintarkastus: Käydään läpi eri luonnonvarasektorien lait, ja otetaan niihin mukaan perustuslain vaatimat kestävän kehityksen tavoitteet, hyväksyttävien hankkeiden ympäristökriteerit sekä kansalaisten tiedonsaanti-, osallistumis-, vireillepano- ja muutoksenhakuoikeudet
- Ympäristörikosten selvittämiseen keskittyviä virkoja lisätään.
- Varsinaisen ympäristölainsäädännön lisäksi myös muulla lainsäädännöllä on usein merkittävä vaikutus ympäristöön. Siksi lainsäädännön ympäristövaikutusten arviointia on kehitettävä.
- Kehitetään säädösten ympäristövaikutusten ennakoarviointia.
- Luodaan päättäjien maanpuolustuskurssin kaltainen kurssi aikamme ympäristö- ja kestävyysaasteista tai integroidaan tämä näkökulma nykyiseen kurssiin siten, että siitä tulee laajempi kriisinhallintakurssi.
- Ympäristö- ja luontokoulujen toimintarahoitus turvataan ja luontokoulutoiminta ulotetaan koko maan kattavaksi. Kuntia tuetaan nykyisten ympäristö- ja luontokoulujen ylläpidossa ja kannustetaan kuntia perustamaan uusia luontokouluja.
- Kansalaisjärjestöjen ympäristökasvatus ja -valistustoiminnan tukia kasvatetaan miljoonalla eurolla. Kansalaisten ja järjestöjen tiedonsaanti- ja osallistumisoikeuksia laajennetaan lainsäädännössä.